

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-80-100>

УДК 657

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ В МІЖНАРОДНИХ АВТОМОБІЛЬНИХ КОМПАНІЯХ

ORGANIZATIONAL AND ECONOMIC FEATURES OF ACCOUNTING IN INTERNATIONAL AUTOMOBILE COMPANIES

Сташенко Юлія Вікторівна

кандидат економічних наук, доцент,
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6909-4074>

Stashenko Yuliia

Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman

У статті розглянуто організаційно-економічні особливості ведення обліку в міжнародних автомобільних компаніях в умовах глобалізації, технічного прогресу та змін у споживчих пріоритетах. Проаналізовано специфіку формування витрат на ремонт, обслуговування, використання запасних частин та експлуатаційних матеріалів. Значну увагу приділено обліку витрат у сфері логістики, управління автопарком, а також питанням калькулювання собівартості перевезень. Окремо розглянуто виклики, що постають перед компаніями у зв'язку з необхідністю адаптації до міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ), цифровізації облікових процесів та інтеграції сучасних інформаційних систем. Визначено роль інноваційних підходів до обліку у забезпеченні прозорості фінансової інформації, прийнятті управлінських рішень і формуванні конкурентних переваг.

Ключові слова: міжнародні автомобільні компанії, особливості обліку, витрати на обслуговування, витрати на ремонт, використання запасних частин та експлуатаційних матеріалів, автотранспортний сервіс.

The article examines the organizational and economic features of accounting in international automobile companies in the context of globalization, technological progress, and changes in consumer priorities. The specifics of the formation of costs for repairs, maintenance, and the use of spare parts and consumables are analyzed. Considerable attention is paid to accounting for costs in the field of logistics, fleet management, as well as issues of calculating the cost of transportation. The challenges facing companies due to the need to adapt to international financial reporting standards (IFRS), digitalize accounting processes, and integrate modern information systems are separately considered. The role of innovative approaches to accounting in ensuring the transparency of financial information, making management decisions, and creating competitive advantages is determined. The article also analyzes the organizational and economic features of accounting in international automotive companies, taking into account the transformation processes taking place in the industry. Trends in production unification, platform standardization, the spread of cooperation between manufacturers, and active digitalization are considered. Particular attention is paid to challenges related to increasing competition, cybersecurity, changing environmental standards, and the introduction of innovations. The specifics of accounting in motor transport services were studied: accounting for costs of maintenance, repairs, use of fuels and lubricants, spare parts, and provision of transport services. The role of analytical and synthetic accounting, the need to comply with IFRS for entering international markets, is outlined. It also highlights the impact of emerging technologies – electrification, autonomous systems, Big Data, HMI, AI, 3D printing, and mobility as a service – on the transformation of the industry and accounting practices. Conclusions were drawn regarding the need to adapt accounting to new conditions to increase management efficiency and competitiveness of companies.

Keywords: international automobile companies, accounting features, maintenance costs, repair costs, use of spare parts and operating materials, motor vehicle service.

Постановка проблеми. Автомобільна промисловість посідає провідне місце серед найбільш конкурентних галузей світової економіки. Висока концентрація учасників ринку зумовлює необхідність постійного вдосконалення стратегій ведення бізнесу, аби зберегти конкурентоспроможність у динамічному середовищі. Сучасні автомобільні компанії функціонують у глобальному просторі, адаптуючись до різноманітних культурних, економічних і правових умов різних країн, а також активно інтегрують інноваційні технології у свої бізнес-моделі. Конкурентні стратегії відіграють визначальну роль у стратегічному управлінні, оскільки вони формують ринкову позицію підприємства, окреслюють пріоритетні напрями діяльності та забезпечують створення стійких конкурентних переваг. Автомобільна індустрія сьогодні – це не лише виробництво транспортних засобів, а й потужний рушій технологічного прогресу, який відображає еволюцію соціальних запитів, наукових досягнень та економічних трансформацій. Історичний розвиток цієї галузі – від перших механічних прототипів до інтелектуалізованих транспортних систем – свідчить про її глибокий вплив на повсякденне життя людства. Дослідження особливостей функціонування автомобільної галузі дозволяє не лише виявити основні тенденції її розвитку, а й оцінити перспективи адаптації до майбутніх викликів глобального ринку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Суттєвий внесок у висвітлення сутності і дослідження організаційно-економічної особливості обліку в міжнародних автомобільних компаніях внесли автори: А. В. Базилук, С. Ф. Голов, Н. Л. Гресь, В. І. Єфіменко, Ю. М. Жадан, К. Ф. Ковальчук, Н. М. Малюга, В. М. Пархоменко, а також зарубіжні дослідники – R. Kaplan, A. Atkinson, T. Horngren та C. Drury та інші, які розглядали питання управлінського обліку, стратегічного аналізу та трансформації облікових систем у глобальному бізнес-середовищі [1; 2; 3; 4; 5].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Дослідження характеристик діяльності автомобільних компаній та специфіки організації їх обліку потребує постійного оновлення та поглибленого аналізу. Сучасний світовий автомобільний ринок перебуває в умовах надлишкової пропозиції, зниженого споживчого попиту та високої інтенсивності конкуренції серед виробників. Така ситуація змушує компанії, які прагнуть утримати або зміцнити свої позиції на

глобальному рівні, вдаватися до стратегій об'єднання, концентрації капіталу та жорсткої оптимізації витрат.

У цих умовах консолідовані компанії мають більше шансів адаптуватися до ринкових змін, тоді як незалежні автовиробники стикаються з дедалі більшими труднощами у збереженні конкурентоспроможності та ринкової присутності. Паралельно з цим, розвиток цифрових технологій, зокрема Інтернету, трансформує традиційні канали торгівлі: дедалі більше споживачів користуються онлайн-платформами для купівлі та продажу автомобілів, насамперед уживаних. Хоча продаж нових автомобілів онлайн ще не набув масового характеру, навіть у розвинених країнах, цей сегмент демонструє стабільне зростання.

Автомобільна галузь залишається одним із найдинамічніших секторів світової економіки. Її поточний стан і ключові тенденції не лише віддзеркалюють рівень економічного розвитку країн, а й формують вектор технологічного та соціального поступу. Зокрема, значний вплив на майбутнє галузі справляє стрімке зростання інтересу до електромобілів. Посилення екологічної свідомості суспільства, необхідність зменшення викидів CO₂, а також державна підтримка у вигляді фінансових стимулів та розбудови зарядної інфраструктури – все це сприяє зростанню привабливості електротранспорту як сталого засобу пересування.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою даної статті є аналіз особливостей функціонування автомобільних компаній та специфіки ведення обліку в умовах глобального ринку.

З огляду на поставлену мету, визначено такі ключові завдання дослідження: виявити основні тенденції та простежити динаміку розвитку світового автомобільного ринку; проаналізувати його структуру та чинники, що на неї впливають; здійснити оцінку поточного стану міжнародної автомобільної торгівлі; ідентифікувати провідних учасників ринку та дослідити їхні конкурентні стратегії; окреслити перспективні напрями розвитку автомобільних компаній і проаналізувати облікові підходи, що використовуються в їхній діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Однією з визначальних тенденцій розвитку сучасного світового автомобільного ринку є процес його уніфікації. В умовах зниження споживчого попиту виробники змушені шукати шляхи зменшення собівар-

тості продукції без втрати її якості. Одним із ефективних рішень у цьому напрямі є оптимізація витрат на проектування та виготовлення комплектуючих. Такий підхід дозволяє зменшити витрати за рахунок стандартизації платформ, що дедалі частіше застосовується в практиці міжнародних автоконцернів.

Нині звичною практикою стало створення до 30 моделей автомобілів на єдиній технічній базі. Якщо раніше така уніфікація була внутрішньою стратегією окремих компаній, то сьогодні спостерігається зростання міжкорпоративної кооперації, зокрема між конкурентами, з метою спільного використання платформ і технологічних рішень.

Поряд із позитивними тенденціями, автомобільна індустрія стикається з низкою викликів. Зокрема, зростання конкуренції, особливо в сегменті електромобілів, може спричинити зниження ринкових цін, що, у свою чергу, загрожує фінансовою нестабільністю для окремих виробників. Окремої уваги заслуговують питання конфіденційності та безпеки даних, що виникають у зв'язку з впровадженням цифрових технологій у транспортні засоби. Проблематика кібербезпеки набуває все більшої актуальності й вимагає комплексного підходу як з боку автомобільних компаній, так і державних регуляторів [6, с. 61].

Загалом ці тенденції свідчать про те, що автомобільна промисловість перебуває в стані глибокої трансформації, яка відкриває нові горизонти для технологічного розвитку та інноваційної діяльності. Для збереження конкурентоспроможності компанії мають активно адаптуватися до змін, інвестуючи у вдосконалення електротранспортних технологій, розвиток автономних систем керування та поліпшення якості цифрових сервісів.

Водночас на державному рівні необхідне створення відповідної інфраструктури, а також розробка нормативно-правового забезпечення, що дозволить ефективно врегулювати динамічні процеси на ринку, зберігаючи баланс між безпекою, розвитком інновацій та інтересами споживачів.

На вітчизняних підприємствах облік у сфері автотранспортного сервісу має свою специфіку, зумовлену потребою детального відслідковування витрат, пов'язаних з технічним обслуговуванням, ремонтом транспортних засобів, реалізацією запасних частин та наданням супутніх послуг. Організація системного та коректного обліку дозволяє здійснювати ефективний фінансовий контроль, оптимізувати витрати та забез-

печити раціональне управління діяльністю підприємства.

Забезпечення точного обліку запасних частин, що використовуються під час ремонту та технічного обслуговування автомобілів, є важливою складовою ефективного управління матеріальними ресурсами. Облік охоплює всі етапи: закупівлю, зберігання та списання запасних частин у процесі експлуатації. У бухгалтерському обліку такі матеріальні ресурси можуть оцінюватися за фактичною собівартістю або з використанням методу середньозваженої вартості, залежно від облікової політики підприємства.

Ремонтні роботи поділяються на планові (регламентні) та позапланові (аварійні), залежно від характеру та причин їх виконання. Витрати, пов'язані з технічним обслуговуванням, класифікуються на прямі – такі як оплата праці ремонтного персоналу та вартість використаних запасних частин – та непрямі, до яких належать витрати на комунальні послуги, амортизацію обладнання тощо. Для забезпечення достовірності фінансових результатів та контролю за витратами важливо здійснювати коректний розподіл витрат між видами ремонтних робіт відповідно до їх економічної природи.

У разі, якщо автотранспортне підприємство здійснює діяльність із надання транспортних або кур'єрських послуг, необхідно забезпечити системний облік витрат, пов'язаних з їх виконанням. До таких витрат належать: паливо, амортизаційні відрахування за транспортні засоби, заробітна плата водіїв, а також інші супутні витрати, що виникають у процесі експлуатації автомобільного парку. Вартість паливно-мастильних матеріалів та інших експлуатаційних ресурсів, використаних під час виконання конкретних видів перевезень, включається до їхньої собівартості безпосередньо, за принципом прямого віднесення [2, с. 458]. У випадках, коли неможливо точно ідентифікувати витрати мастильних матеріалів для окремих перевезень, їх розподіл здійснюється пропорційно до вартості використаного палива та включається до собівартості відповідних об'єктів калькулювання. Облік зазначених витрат оформлюється на підставі накопичувальних реєстрів шляхом бухгалтерського проведення: Дт 23 "Виробництво" – Кт 20 "Виробничі запаси", 22 "Малоцінні та швидкозношувані предмети".

Бухгалтерський облік на автотранспортному підприємстві має низку специфічних особливостей, зумовлених характером його

діяльності. Синтетичний та аналітичний облік на таких підприємствах ведеться з підвищеним рівнем точності та контролю. Керівництво підприємства повинне постійно контролювати технічний стан транспортних засобів, своєчасно здійснювати заміни вузлів і деталей, виконувати ремонтні роботи та планові технічні огляди. Уся ця інформація обов'язково має знаходити відображення в облікових регістрах.

Для успішного виходу на міжнародні ринки, автотранспортні підприємства повинні не лише дотримуватись вітчизняних вимог бухгалтерського обліку, а й адаптувати свою фінансову звітність відповідно до положень Міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ), забезпечуючи прозорість та порівнюваність фінансової інформації.

У сучасних умовах ринкової економіки наявність стійких конкурентних переваг є визначальним чинником для забезпечення життєздатності та розвитку будь-якого підприємства. З метою ефективної реалізації цих переваг підприємства розробляють і впроваджують конкурентні стратегії, які формують загальний напрямок їх діяльності. Залежно від низки факторів – таких як ринкова позиція, ресурсне забезпечення, кадровий потенціал тощо – зміст та орієнтири стратегій можуть суттєво відрізнитися [1, с. 183].

Глобальний автомобільний ринок характеризується значним масштабом та високим рівнем складності. Щорічно в галузі виготовляються мільйони одиниць продукції, що робить її однією з наймасштабніших у світовій промисловості. Водночас індустрія є надзвичайно конкурентною: у ній функціонують як потужні транснаціональні корпорації, так і менш масштабні виробники, орієнтовані на національні або регіональні ринки.

На розвиток та динаміку автомобільного ринку суттєво впливають державна політика та нормативно-правове регулювання. Запровадження жорстких екологічних стандартів щодо викидів, вимог до паливної ефективності та безпеки транспортних засобів стимулює інноваційні процеси в галузі, формуючи нові підходи до проектування та організації виробництва.

Упродовж останніх років уряди багатьох країн реалізували низку стимулювальних заходів, спрямованих на популяризацію електротранспорту, що, у свою чергу, суттєво вплинуло на стратегічні пріоритети автовиробників та розширення їх модельного ряду. З огляду на стрімкі зміни нормативного середовища та

високі витрати на наукові дослідження й розробки, автомобільна промисловість змушена постійно адаптуватися до нових умов функціонування [7, с. 241].

У глобальному масштабі автомобілебудування відіграє вагомий роль у формуванні економічного потенціалу країн та розвитку міжнародної торгівлі. Останніми роками цей сектор зазнає значних коливань, спричинених як економічними кризами та технологічними проривами, так і зміною поведінкових моделей споживачів та їхніх уподобань.

За останні роки спостерігається ряд нових тенденцій та інновацій у сфері автомобільної промисловості:

- Автономні транспортні засоби (АТЗ) являють собою інноваційний напрям розвитку автомобільної галузі, що передбачає автоматизацію процесу керування з мінімальним залученням людини. Запровадження таких технологій має на меті трансформацію повсякденних перевезень шляхом зниження залежності від водійського чинника. АТЗ дедалі активніше застосовуються у сфері логістики "останньої милі", сприяючи підвищенню ефективності перевезень, скороченню часу простою та зменшенню кількості транспортних інцидентів, пов'язаних із людським фактором – зокрема, втомою чи неухважністю водіїв.

- Зв'язність транспортних засобів стала ключовим елементом сучасної автомобільної індустрії. Оснащення автомобілів захищеною цифровою ідентифікацією забезпечує їх унікальність та відкриває широкі можливості для збору та обміну інформацією. Така ідентифікація спрощує доступ до даних щодо стану транспортного засобу та його експлуатації, що особливо важливо для потреб страхування, підвищення безпеки водія, планово-профілактичного обслуговування та ефективного управління автопарком.

- Електрифікація транспорту є одним із ключових напрямів розвитку сучасної автомобільної галузі, зумовленим обмеженістю запасів викопних енергоресурсів і негативними екологічними наслідками їх використання. З метою зменшення залежності від традиційного палива та зниження рівня шкідливих викидів, дедалі більшого поширення набуває ідея переходу на електромобілі.

- Спільна мобільність – це інноваційний підхід до організації транспортної системи, який передбачає використання моделей спільного користування підключеними транспортними засобами як альтернативи

традиційній концепції особистого володіння автомобілем. Реалізація таких моделей відбувається в межах концепції "мобільність як послуга".

– Штучний інтелект (ШІ) відіграє важливу роль у трансформації автомобільної промисловості, забезпечуючи автоматизацію широкого спектра процесів завдяки таким технологіям, як машинне навчання та комп'ютерний зір.

– Аналітика великих даних стала невід'ємним інструментом у сучасній автомобільній промисловості, забезпечуючи підтримку прийняття обґрунтованих рішень на всіх етапах життєвого циклу транспортного засобу. Інформація, зібрана із сенсорів та бортових систем автомобілів, активно використовується для реалізації превентивного технічного обслуговування, ефективного управління автопарками та оперативного оповіщення у разі надзвичайних ситуацій або аварій.

– Інтерфейс взаємодії "людина–машина" набуває особливого значення в умовах переходу до автономного транспорту та інтеграції підключених транспортних засобів. Зміна ролі водія та зростання автоматизації суттєво трансформують способи взаємодії людини з автомобілем. Сучасні HMI-рішення передбачають використання голосових команд, сенсорних елементів керування та тактильного зворотного зв'язку, що забезпечує інтуїтивно зрозуміле й безпечне управління функціоналом автомобіля в умовах зменшеного або зміненого контролю з боку водія.

– Адитивне виробництво, зокрема технології 3D-друку, відіграють дедалі важливішу роль у трансформації автомобільної галузі, забезпечуючи інноваційні рішення на кількох ключових етапах виробничого процесу. По-перше, можливість швидкого виготовлення прототипів на основі тривимірних моделей суттєво скорочує тривалість стадій проєктування та випробування нових компонентів. По-друге, 3D-друк дозволяє виробникам оперативно виготовляти запасні частини за потребою, що оптимізує логістику та знижує витрати на зберігання. Застосування адитивного виробництва для створення деталей із композитних матеріалів сприяє зменшенню ваги компонентів без шкоди для їхньої міцності й довговічності, що позитивно впливає на загальну ефективність транспортного засобу.

Висновки. Історичний контекст формування автомобільних компаній є ключовим для глибшого розуміння сучасних процесів,

що відбуваються в галузі. Аналіз основних етапів розвитку автомобільної промисловості дозволяє виявити, як технологічні інновації, економічні умови та соціокультурні чинники впливали на її становлення та трансформацію. Таке історичне підґрунтя створює базу для якісного аналізу поточного стану та оцінки майбутніх перспектив розвитку автомобільних компаній.

У сучасних умовах глобального автомобільного ринку спостерігається інтенсивне технологічне оновлення, зокрема активне впровадження електротранспорту та автономних систем керування. Водночас зростає попит на альтернативні джерела енергії та екологічно чисті технології. Здатність автовиробників своєчасно адаптуватися до цих змін є вирішальною для забезпечення їх конкурентоспроможності на ринку в середньо- та довгостроковій перспективі.

В умовах сучасного ринкового середовища наявність стійких конкурентних переваг є критично важливою передумовою для досягнення успіху підприємствами в будь-якій галузі. Для забезпечення ефективного використання таких переваг розробляються конкурентні стратегії, які визначають ключові вектори розвитку та функціонування бізнесу. Вибір і специфіка цих стратегій залежать від низки чинників, серед яких – ринкова позиція компанії, ресурсне забезпечення, кадровий потенціал та інші організаційно-економічні характеристики.

Глобальний ринок автомобільної промисловості є надзвичайно складним і динамічним середовищем, що об'єднує велику кількість учасників із різними рівнями капіталізації, стратегіями ведення бізнесу та ринковими підходами. Його аналітичне вивчення дозволяє виявити різноманіття зацікавлених сторін, обсягів реалізації продукції, тенденцій у споживчому попиті, а також темпи технологічного розвитку, що безпосередньо впливають на формування нових стратегічних орієнтирів для автовиробників.

Ринок автомобільної промисловості чітко відображає трансформації у споживчих уподобаннях і зростаючу увагу до екологічних аспектів. Підвищення рівня екологічної свідомості серед споживачів стимулює попит на електромобілі, гібридні моделі та розвиток альтернативних джерел енергії для транспорту. У відповідь на ці зміни виробники активно впроваджують "зелені" технології та переорієнтовують свої виробничі і маркетингові стратегії.

В умовах жорсткої конкуренції на глобальному ринку автомобільні компанії змушені постійно модернізувати продукцію, розширювати географію збуту та впроваджувати інноваційні підходи до просування. Така динаміка ринку потребує від учасників високого рівня гнучкості, інноваційності та здатності до оперативного реагування на зміни зовнішнього середовища.

У цьому контексті інновації стають стратегічним ресурсом і одним з основних чинників формування конкурентних переваг. Їх роль є визначальною для забезпечення довгостро-

кового успіху компаній, дозволяючи адаптуватися до викликів ринку, випереджати тенденції та утримувати лідерські позиції у галузі.

Впровадження інноваційних рішень дозволяє компаніям виокремлюватися серед конкурентів та формувати позитивне споживче сприйняття. Це передбачає підвищення рівня якості, безпеки, комфорту та енергоефективності транспортних засобів. Крім того, такі підходи сприяють оптимізації витрат і підвищенню операційної ефективності, що, у свою чергу, зміцнює ринкові позиції виробника та підвищує конкурентоспроможність продукції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Базиліук А.В., Малишкін О.І. Бухгалтерський облік автотранспорту та перевезень : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2018. 256 с.
2. Голов С.Ф., Єфіменко В.І. Фінансовий та управлінський облік. Київ : ТОВ «Автоінтерсервіс». 2016. 544 с.
3. Гресь Н. Л., Жадан Ю. М. Організація обліку руху автомобільних шин на підприємстві. *Науковий журнал "Економічний вісник дніпровської політехніки"*. 2006. №3 (15), С. 91-96.
4. Ковальчук К.Ф. Аналіз господарської діяльності: теорія, методика, розбір конкретних ситуацій : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2019. 326 с.
5. Малиюга Н.М. Пархоменко В. М. Бухгалтерський облік (загальна теорія): конспект лекцій в схемах і таблицях : навч. посіб. Київ : ТОВ «Видавництво «Консультант», 2017. 66 с.
6. Мушнікова С.А. Фінансовий механізм розвитку підприємств в кризових умовах функціонування. *Вісник економіки, транспорту і промисловості*. 2019. № 52. С. 61-67.
7. Портна О.В. Аналіз господарської діяльності : навч. посіб. Київ : Патерик, 2020. 312 с.

REFERENCES:

1. Baziliuk, A. V., Malyshkin, O. I. (2018). Bukhgalterskyi oblik avtotransportu ta perevezen': Navchal'nyi posibnyk [Accounting of motor transport and transportation: Textbook]. Kyiv: Tsentr uchbovoi literatury.
2. Holov, S. F., Yefimenko, V. I. (2016). Finansovy ta upravlinskyi oblik [Financial and managerial accounting]. Kyiv: TOV «Avtointerservis».
3. Hres, N. L., Zhadan, Y. M. (2006). Orhanizatsiia obliku rukhu avtomobil'nykh shyn na pidpriemstvi [Organization of accounting for vehicle tire movement at the enterprise]. *Ekonomichnyi visnyk Dniprovs'koi politekhniki*, (3)15, 91–96.
4. Kovalchuk, K. F. (2019). Analiz hospodars'koi diial'nosti: Teoriia, metodyka, rozbir konkretnykh sytuatsii [Analysis of economic activity: Theory, methodology, case studies]. Kyiv: Tsentr uchbovoi literatury.
5. Maliuha, N. M., & Parkhomenko, V. M. (2017). Bukhgalterskyi oblik (zahal'na teoriia): Konspekt lektsii v skhemakh i tablitsiakh [Accounting (general theory): Lecture notes in diagrams and tables]. Kyiv: TOV «Vydavnytstvo "Konsultant"».
6. Mushnykova, S. A. (2019). Finansovy mekhanizm rozvytku pidpriemstv v kryzovykh umovakh funktsionuvannia [Financial mechanism for enterprise development under crisis conditions]. *Visnyk ekonomiky, transportu i promyslovosti*, (52), 61–67.
7. Portna, O. V. (2020). Analiz hospodars'koi diial'nosti [Analysis of economic activity]. Kyiv: Paterik.